

رابطه عقل و نقل در پرتو نظر ابن سینا درباره معاد جسمانی

عبدالکریم خالکی

یکی از مشکلات و چالشهای پیش روی اندیشمندان مسلمان تحلیل رابطه بین عقل و نقل بوده است. برخی عقل را صرفاً به عنوان مفتاح در دین پذیرفتند و برخی نقل را تضعیف کردند. در این میان ابن سینا بر اساس تحلیل خود از این مسأله در باب معاد جسمانی و عقلانی بودن آن اظهار نظر نموده است که از پرتو این سخن به مبانی وی در این زمینه می‌توان پی برد. هدف ما در این مقاله اینست که ضمن تبیین نظر ابن سینا به داوری درباره نظر وی بپردازیم. روش ما در این مقاله بررسی سازگاری مبانی ابن سینا در همه سخنان و نوشته‌های وی می‌باشد. نتیجه این تحقیق ابتدا نقد سخن ابن سینا و سپس سعی در توجیه آن می‌باشد.

کلمات کلیدی: ابن سینا، رابطه عقل و نقل، معاد جسمانی، نظر ابن سینا درباره معاد

ادعای ابن سینا درباره معاد جسمانی

ابن سینا با مبانی عقلی اش نمی‌تواند معاد جسمانی را توجیه کند ولی برخی موارد، معاد جسمانی را با صدق ادعای نبی پذیرفته است. به تعبیر دیگر کانه بیان می‌کند که گرچه فلسفه نمی‌تواند اثبات کند اما نقل در کنار فلسفه می‌تواند این مسأله را اثبات کند.^۱

اصل اشکال به این ادعا

اشکالی که به ابن سینا وارد می‌شود اینست که چیزی که شما پذیرفته اید با مبانی شما تناقض دارد. در واقع شما از طرفی معتقدید که مبانی فلسفی شما درست است و طبق آن مبانی چهارچوبی فکری بنانهادید و از طرف دیگر هم معتقدید که معاد جسمانی داریم و این درست است که ایندو با هم تناقض دارند. به عبارت دیگر با مبانی ابن سینا معاد جسمانی محال است و این در حالی است که وی به این گزاره که معاد جسمانی ممکن است هم معتقد است و این یعنی هم معاد جسمانی محال است و هم معاد جسمانی محال نیست. (هف)

ملاصدرا سعی کرده است که این مسأله را حل کند و دچار تناقض نشود. ملاصدرا گفته است که معاد مادی هم هست اما نه ماده عنصری. به عقیده او ظاهر آیات و روایات هم بیان می‌کنند که معاد مادی است اما نمی‌گویند که ماده عنصری است.

دفاع از ابن سینا با تشکیک در عقل

ممکن است ابن سینا بگوید عقل انسانی معاد روحانی را می‌فهمد ولی دیگر عقل انسان معاد جسمانی را نمی‌فهمد و عقل ناقص است. بنابراین معاد جسمانی را با پذیرش صدق ادعای نبی درباره معاد جسمانی می‌پذیریم.

^۱ ر.ک: الشفاء (الالهیات) ص ۴۲۳